

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา Potentiality Development Approach for Community-based Tourism in Nakhon Ratchasima Province

ปญยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล¹, ชวลีย์ ณ ถลาง
Punyavee Visadsoontornsaku¹, Chawalee na Thalang
ชมพูนุช จิตติถาวร และ สหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล
Sahanon Tungbenchasirikul and Chompunuch Jittithavorn
วิทยาลัยการจัดการ, มหาวิทยาลัยพะเยา
College of Management University of Phayao
E-mail: v.punyavee@gmail.com¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งงานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เพื่อสอบถามความคิดเห็นด้านศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 กลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มที่ 2 ผู้แทนชุมชนและกลุ่มที่ 3 ผู้แทนผู้ประกอบการท้องถิ่น จำนวนรวมทั้งสิ้น 28 คน

ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพที่โดดเด่นของชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ โดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ส่วนศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่าชุมชนมีกิจกรรมเฉพาะของแต่ละชุมชนซึ่งถือเป็นข้อดีของชุมชน อย่างไรก็ตามศักยภาพที่ชุมชนควรพัฒนามีด้วยกันหลายองค์ประกอบ เช่น ศักยภาพด้านการจัดการ ซึ่งเป็นศักยภาพที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน กล่าวคือชุมชนควรกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกัน ด้านวิธีการกระจายรายได้ในชุมชน รวมถึงการพัฒนาข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ และ ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนควรพัฒนาปรับปรุงถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการด้านร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และจุดบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากองค์ประกอบทางศักยภาพที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนแล้ว ชุมชนควรส่งเสริมศักยภาพด้านกิจกรรม โดยชุมชนควรพัฒนาชุมชนให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดปี ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนควรกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกช่วงวัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ศักยภาพการท่องเที่ยว, แนวทางการพัฒนา

Abstract

The research of community-based tourism in Nakhon Ratchasima province focuses on the study of performance and readiness of the community who administer community-based tourism. The results from the study are used for potentiality development for community-based tourism in Nakhon Ratchasima province. It is qualitative research based on semi-structured interviews for community readiness and performance. The interviews were conducted on three groups of sampling, which influence the tourism activity in communities; 1) governments, 2) community leaders or his/her representative, and 3) the local business owners or his/her representative. There are 28 interviews from 3 groups.

The research result shows Nakhon Ratchasima province is proper at attraction factors due to Nakhon Ratchasima province has a variety of natural resources, heritage sites, and civilizations. On the activity factors, the community has its unique activities that attract the tourist. Nevertheless, there are some

improvement opportunities in many tourism factors. The tourism management factor is in top priority for development due to the most significant gaps, among other factors. The community should write the management rules or policies concerning income distribution to all community members, information for public communication. On the amenity factor, the community should improve the road to their community and information signs. The number of restaurants, convenient stores, and tourism information centers is on the improvement list. Moreover, there are some factors that can increase the number of tourists which treated as the second priority. The second development priority consists of the activity factor and community organization factor. On the activity factor, the community should develop the activity calendar to cover all seasons throughout the year. On community organization factors, the community should work as a team of all generations. The improvement from all factors can sustain the community-based tourism in Nakhon Ratchasima province.

Keywords: Community-based tourism, Tourism readiness and performance, Potentiality development approach.

Received: 2020-01-07

Revised: 2020-03-01

Accepted: 2020-05-17

บทนำ

การเดินทางของนักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้นและส่งผลต่อการขยายตัวของธุรกิจในการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมรายได้และมีผลต่อแผนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ดังนั้นการเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและรายได้ของประเทศ เมื่อพิจารณาความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยจัดเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความหลากหลายทางทรัพยากรทางธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี เป็นที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก ดังหลักฐานเชิงประจักษ์ เช่น รางวัลด้านการท่องเที่ยว Grand Travel Award จากนิตยสาร Travel News นิตยสารท่องเที่ยวของภูมิภาคสแกนดิเนเวียตั้งแต่ปี 2554 เป็นเวลา 9 ปีต่อเนื่อง และรางวัลเมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจากการจัดอันดับของมาสเตอร์การ์ดในปี 2558 ต่อเนื่องถึงปี 2560 (Desmond Choong, 2017; Mastercard, 2015, 2016) เป็นต้น

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้มากถึง 1.83 ล้านบาทและสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยมากถึง 705,500 ล้านบาท (ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว, 2560) โดยแนวโน้มของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ พบว่าในปี 2554 – 2558 มีการเติบโตกว่าร้อยละ 9 ต่อปี สถานการณ์การท่องเที่ยวมีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561) จากการคาดการณ์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาปี 2558 คาดว่าในปี 2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยกว่า 45 ล้านคน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558a) และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้มีมาตรการรองรับนักท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมให้มีการสำรวจและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่เพิ่มขึ้น (ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว, 2560) การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ สร้างการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันพบว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงไปและมีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจะสนใจทำการท่องเที่ยวตามลักษณะของความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558b) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยระบุใน TAT Review Magazine (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2018) ว่าทิศทางความเป็นไปของการท่องเที่ยวทั่วโลก กำลังเข้าสู่กระแส “ท้องถิ่นภิวัตน์” ซึ่งเป็นการใช้เอกลักษณ์ของ

ชุมชนท้องถิ่นในการสร้างความแตกต่างเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ลูกค้า นอกจากนี้ ในปี 2561 กระแส “รักท้องถิ่น” (Local Love) กล่าวถึงลักษณะของผู้บริโภคที่แสวงหาสินค้าและบริการที่มีความเฉพาะถิ่น กล่าวคือสินค้าที่ผลิตขึ้นและจำหน่ายเฉพาะในพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2018) ส่งผลให้แนวโน้มของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วน โดยจังหวัดนครราชสีมาให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศให้ปี 2562 เป็น “ปีท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม” (สำนักพัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมา, 2561) แสดงให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนที่ชัดเจนของจังหวัด ซึ่งจังหวัดนครราชสีมา มีความสำคัญทั้งทางประวัติศาสตร์ความเป็นมา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญและความหลากหลายทางเชื้อชาติเหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายตัวและความต้องการของตลาด

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นพื้นที่ในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความโดดเด่นทางทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ยังไม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญด้านการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างความพร้อมด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้ดีขึ้น จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ คำถามการวิจัยและประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว

องค์ประกอบท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นส่วนขับเคลื่อนให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (ประกิจ ลอยเลิศฤทธิ์ และ ระชนานนท์ ทวีผล, 2560) โดยองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 ส่วน (Prahalad & Ramaswamy, 2000) ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวซึ่งได้รับความพึงพอใจจากการเดินทางท่องเที่ยว 2) เจ้าของชุมชนที่จัดการการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืนและ 3) ผู้ประกอบการธุรกิจทางการท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบระหว่างเจ้าของชุมชนกับนักท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงให้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะสร้างความพอใจส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังชุมชน ทั้งนี้ชุมชนจึงต้องมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมและสอดคล้องกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมที่มี เพื่อก่อให้เกิดคุณค่าทางการท่องเที่ยวและชุมชนอย่างสูงสุด

นอกจากแนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวข้างต้นแล้ว ยังมีแนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวอื่น ระบุว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่สำคัญควรมีองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 5 ประการ หรือ 5A's (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2551, พยอม ธรรมบุตร, 2549 และ ปิยวรรณ คงประเสริฐ, 2551) ประกอบด้วย

1) Accessibility หมายถึงความสามารถด้านการคมนาคมในการเข้าถึงโดยสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมีถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยางอยู่ในสภาพที่ดีเข้าถึงง่าย สะดวกสบาย หรืออาจรวมไปถึงการเดินทางโดยวิธีอื่น ๆ

2) Activity หมายถึง กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบ เช่น การเดินป่า การปั่นจักรยาน การศึกษาธรรมชาติ การพายเรือ การถ่ายรูป เป็นต้น

3) Amenity หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวก โดยแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเตรียมไว้สำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอได้แก่ สาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วย น้ำประปา ไฟฟ้า ถนน โทรศัพท์ รวมทั้งการอยู่ใกล้สถานี่ตำรวจ โรงพยาบาล ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก จุดบริการนักท่องเที่ยว สถานบันเทิง ห้างสรรพสินค้า ตลอดจนมีบริการการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการอำนวยความสะดวกและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยว

4) Attraction หมายถึง สิ่งดึงดูดใจ ที่สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวได้ได้แก่ ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจมีความแตกต่างกันได้ และ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural Attractions) 2) สถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Attractions) 3) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Attractions) และ 4) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social Attractions) (Middleton, V. T. C. & Clarke, J. R, 2001)

5) Accommodation หมายถึง ที่พัก เช่น โรงแรม รีสอร์ท บังกะโล อพาทเมนต์ เป็นต้น ซึ่งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหรือบริเวณใกล้เคียง ต้องมีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความสะดวกและขยายระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ นอกจากนี้ที่พักจัดเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้แก่สถานที่ท่องเที่ยวอีกด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) (2016) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) คือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ โดยชุมชนดำเนินการและบริหารงานหรือการประสานงานในระดับชุมชน โดยชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอีกทั้งสนับสนุนความยั่งยืนและรักษาประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์ให้คงอยู่” ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Harold Goodwin & Rosa Santilli (2009) ที่ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของเองและบริหารจัดการเองโดยชุมชนจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2558) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไว้ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตที่ดี” สอดคล้องกับ เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552 และ วีระพล ทองมา, 2561 ที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือนรวมถึงการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชน โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน นอกจากนี้ Strydom, A. J., Mangope, D. & Henama, U. S. (2018) ให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT) คือการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างผลประโยชน์และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้แก่คนในท้องถิ่นซึ่งมีแนวคิดไปในแนวทางเดียวกับ Zapata, M. J., Hall, C. M., Lindo, P. & Vanderschaeghe, M. (2011)

จากนิยามข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ว่า การท่องเที่ยวโดย

ชุมชนคือการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและเป็นเจ้าของกิจกรรมโดยมีความโดดเด่นของเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน

2.1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนกำหนดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ทั้งหมด 4 ด้าน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2561) ประกอบด้วย

1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม คือชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2) องค์กรชุมชน คือชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเขามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3) การจัดการ คือชุมชนมีกฎหรือกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) การเรียนรู้ คือชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

จากองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กล่าวมา ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญจึงนำมารวมกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความครอบคลุมมากที่สุด ผู้วิจัยเสนอองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน 8 องค์ประกอบในงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction), 2) ที่พักแรม (Accommodation), 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกในการคมนาคม (Accessibility), 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities), 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities), 6) องค์กรชุมชน (Community Organizations), 7) การจัดการ (Management) และ 8) การเรียนรู้ (Learning)

โดยองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 8 องค์ประกอบข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ ฌ็อง-ฌัก มณีโรจน์ และ สุวิทย์ สุวรรณโณ (2560) ที่นำองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะประกอบด้วย 4 ด้านและนำองค์ประกอบการท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Sharron Dickman (2000) 5 องค์ประกอบมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน นอกจากนี้องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาจะนำมาเป็นตัวกำหนดคำถามในการวิจัยเพื่อทราบถึงศักยภาพแต่ละด้านของการท่องเที่ยวและนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 8 องค์ประกอบและนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและตีความ สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Secondary Data) โดยการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิได้แก่งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ (Field Research) ผู้วิจัยประสานงานและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มจำนวน 28 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview)

3. การผลิตเครื่องมือการวิจัยและการวิเคราะห์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 8 องค์ประกอบและนำมาวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis เพื่อศึกษา สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) ประกอบด้วย จุดแข็งและจุดอ่อนและศึกษาสภาพแวดล้อม ภายนอก (External Environment) ประกอบด้วย โอกาสและอุปสรรคของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัด นครราชสีมา สรุปผลเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

4. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ใน ด้านสถานที่ เวลา และบุคคล นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เพื่อสอบถาม ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแบ่งการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 แบบ รวม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มที่ 2 ผู้แทนชุมชนและกลุ่มที่ 3 ผู้แทนผู้ประกอบการท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 28 คนโดยมีรายละเอียดดังนี้

แบบที่ 1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล แบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้แทนภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้ว่าราชการ จังหวัดนครราชสีมาหรือผู้แทนที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา ผู้แทน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมาและ ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ

กลุ่มที่ 2 ผู้แทนชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนละ 2 คน จาก 6 ชุมชน รวม จำนวน 12 คน ซึ่งผู้แทนชุมชนเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารถให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวโดย ชุมชนได้ โดยเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน มีเวลาเพียงพอในการให้ข้อมูล

แบบที่ 2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล แบบตามสะดวก (Convenience Sampling) มีจำนวน 1 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 3 ผู้แทนภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนละ 2 คน จาก 6 ชุมชน รวมจำนวน 12 คน ได้แก่ผู้ประกอบการด้านที่พัก ผู้ประกอบการด้านร้านอาหาร ผู้ประกอบการร้านขายของที่ ระลึก ผู้ประกอบการด้านการคมนาคมขนส่ง ท้องถิ่นภายในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจาก ผู้ประกอบการท้องถิ่นเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องที่ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบมากที่สุดในการพัฒนาการ ท่องเที่ยว โดยเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน มีเวลาเพียงพอในการให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นวิธีการทางสังคมศาสตร์เพื่อศึกษาเนื้อหาของการสื่อสาร (สมหมาย ตามประวัติ, 2555) และ เป็นการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) โดยการนำข้อมูลของเอกสาร ได้แก่ ถ้อยคำ ประโยค หรือใจความที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์มาจัดเรียง ความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา วิเคราะห์ จำแนก สรุป ประเด็นสำคัญ (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2555)

จากนั้นนำผลข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 8 แอ่งค์ประกอบ โดย ผู้วิจัยใช้ SWOT Analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สรุปผล เพื่อหาแนวทางทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครราชสีมาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่มและนำมาวิเคราะห์ผลพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อศึกษาศักยภาพทั้ง 8 องค์ประกอบพบว่า

1) **ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)** มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยมีนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน เช่น โครงการไทยนิยมยั่งยืน โครงการ OTOP Village และโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นต้น

2) **ศักยภาพด้านที่พักแรม (Accommodation)** หน่วยงานของรัฐมีนโยบายสนับสนุนการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ มีการอบรมให้ความรู้เพื่อให้ชุมชนสามารถบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตามที่พักในชุมชนยังมีจำนวนน้อยและขาดการบริการที่ดี

3) **ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกในการคมนาคม (Accessibility)** สามารถเดินทางมายังจังหวัดได้อย่างสะดวกโดยใช้ถนนทางหลวง อนาคตมีโครงการพัฒนาการคมนาคมสำหรับการเดินทางมายังจังหวัดนครราชสีมาได้แก่ โครงการสร้างถนนมอเตอร์เวย์เส้นบางปะอิน – นครราชสีมาคาดว่าจะเปิดให้บริการได้ในปี 2563 โครงการรถไฟความเร็วสูงที่คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2565 สำหรับการเดินทางภายในจังหวัดควรปรับปรุงด้านการขนส่งภายในจังหวัดและการเดินทางระหว่างชุมชน

4) **ศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)** หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนโดยจัดให้มีการให้ความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหัวข้อส่งเสริมการให้แต่ละชุมชนแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนให้โดดเด่นหัวข้อการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่แล้วแต่ยังขาดความโดดเด่นและสร้างสรรค์

5) **ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)** ในชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวน้อย ควรสนับสนุนให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร และควรจัดให้มีโครงการอบรมให้ความรู้เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการด้านทักษะการให้บริการและการทักษะการสื่อสารให้กับร้านค้า ร้านอาหารต่างๆ ที่มีอยู่ เป็นต้น

6) **ศักยภาพด้านองค์กรชุมชน (Community Organizations)** ชุมชนมีผู้นำชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนควรมีการส่งเสริมเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมภายในชุมชน หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนชุมชนได้ โดยการสนับสนุนด้านการให้ความรู้ การดูแลเรื่องกองทุนชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

7) **ศักยภาพด้านการจัดการ (Management)** หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนให้การอบรมและให้ความรู้แก่ชุมชนโดยแต่ละหน่วยงานจัดอบรมตามหน้าที่ของหน่วยงานที่ตนได้รับมอบหมายหรือรับผิดชอบ แต่ชุมชนยังขาดความรู้เรื่องการจัดการ เช่น การจัดสรรรายได้จากการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชน การจัดการเรื่องที่พัก เป็นต้น

8) **ศักยภาพด้านการเรียนรู้ (Learning)** ชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงความเป็นมาของชุมชนได้ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและการจัดการเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมากมักขาดการเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนมีความสามารถในการสื่อสารไม่ดีพอ หน่วยงานภาครัฐจึงให้การสนับสนุนชุมชนในการพัฒนาความรู้ของชุมชน เช่น เรื่องการสื่อสาร การใช้สื่อต่างๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ที่เป็นระบบ เป็นต้น

2. **ผลการวิเคราะห์ด้านสภาพแวดล้อม** เป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียดดังนี้

1) จุดแข็ง (Strengths)

ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นที่หลากหลายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังพบว่าด้านการบริการ ชุมชนมีจิตบริการสร้างความประทับใจให้แก่

นักท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านกิจกรรม พบว่า ชุมชนมีกิจกรรมของของชุมชนและเป็นกิจกรรมเฉพาะแต่ละพื้นที่ ศักยภาพด้านองค์กรชุมชน พบว่าชุมชนมีผู้นำในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

2) จุดอ่อน (Weaknesses)

ศักยภาพด้านที่พักแรม พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีการให้บริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว และชุมชนขาดความรู้ในการดำเนินงานด้านที่พัก เช่น การจัดการที่พัก ความสะอาด มาตรฐานที่พักแบบโฮมสเตย์ เป็นต้น

ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าชุมชนขาดการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการด้านร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ หรือจุดบริการนักท่องเที่ยวมีน้อยมาก ควรมีการพัฒนาและสนับสนุนให้เกิดการลงทุนจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ศักยภาพด้านการจัดการ พบว่าชุมชนขาดความรู้ในการบริหารจัดการภายในชุมชน เช่น การกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกัน วิธีการกระจายรายได้ในชุมชน การทำประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

3) โอกาส (Opportunities)

ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกในการคมนาคม พบว่าการเดินทางสะดวกสบายและหน่วยงานภาครัฐมีโครงการพัฒนาการคมนาคม เช่น โครงการสร้างถนนมอเตอร์เวย์เส้นบางปะอิน – นครราชสีมาคาดว่าจะเปิดให้บริการได้ในปี 2563 เป็นต้น

4) อุปสรรค (Threats)

ศักยภาพด้านการเรียนรู้ พบว่ากระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากนักท่องเที่ยว

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1) ศักยภาพการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือศักยภาพด้านการจัดการ ชุมชนโดยชุมชนควรกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกัน วิธีการกระจายรายได้ในชุมชน รวมถึงการพัฒนาข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาปรับปรุงถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการด้านร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และจุดบริการนักท่องเที่ยวในชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

2) ศักยภาพการท่องเที่ยวที่ควรส่งเสริม คือศักยภาพด้านกิจกรรม โดยชุมชนควรพัฒนาให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดปี ด้านองค์กรชุมชน ควรกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกช่วงวัย เพื่อให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น

นอกจากนี้ชุมชนควรได้รับการพัฒนาด้านบุคลากรในชุมชน เพื่อให้สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้ เช่น การพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร การให้บริการ รวมถึงการทำการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่าจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นที่หลากหลาย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจทำการ

ท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคิดของ Choi & Sirakaya (2006) กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรทางธรรมชาติมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงทรัพยากรที่แต่ละชุมชนมี

ศักยภาพด้านที่พักแรมของชุมชน เป็นจุดอ่อนที่ชุมชนควรทำการพัฒนาเพื่อให้สามารถเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับการศึกษา ไตรภพ โคตรวงษา และคณะ (2555) เรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบโฮมสเตย์โดยอาศัยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวได้

ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกในการคมนาคม การเดินทางไปจังหวัดนครราชสีมาสามารถเดินทางได้โดยสะดวก มีถนนทางหลวงและโครงการพัฒนาการคมนาคม แต่การเดินทางภายในจังหวัดระหว่างแหล่งท่องเที่ยวยังขาดระบบการขนส่งที่ดี ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาเพราะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จะสนับสนุนให้เกิดการเดินทางระหว่างชุมชนให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rout & Gupta (2017) เรื่องกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านการพัฒนาทรัพยากรของชุมชนที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ราบสูงภูเขา ภูมิภาค Jaunsar-Bawar Uttarakhand ประเทศอินเดีย ความว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น

ศักยภาพด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ชุมชนมีการสร้างกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนมีการนำเอกลักษณ์ของชุมชนที่เกิดจากทรัพยากรหรือวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มนัสสินี บุญมีศรีสง่า (2556) ศึกษาวิจัยในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความว่า ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนควรพัฒนาถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงการบริการด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับ ศิรินันท์ พงษ์นรินทร์ และคณะ (2559) ที่กล่าวว่าควรจัดให้มีการบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครอบคลุมและทั่วถึงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านองค์กรชุมชน พบว่าชุมชนแต่ละชุมชนมีผู้นำของชุมชน แต่ยังขาดระบบการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสม อีกทั้งเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วมภายในชุมชนที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญเพราะกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Dodds, R., Ali, A. & Galaski, K. (2018) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จ

ที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งปัจจัยความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มีทักษะการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านการจัดการ พบว่าการจัดการชุมชนในแต่ละชุมชนเป็นด้านที่ชุมชนมีการดำเนินงานน้อย ซึ่งด้านการจัดการเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ดังนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาในด้านการจัดการนี้ สอดคล้องกับรัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และ ภาคภูมิ ภักดีवास (2556) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน และเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าโดยมุ่งเน้น ด้านการบริหารการจัดและการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งการกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกันในด้านการจัดการสิ่งปฏิกูล นอกจากนี้คนในชุมชนต้องมีความรู้สึกรับความเป็นเจ้าของในแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมในชุมชนเพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถดำเนิน

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความสำเร็จได้ สอดคล้องกับ Zapata, M. J., Hall, C. M., Lindo, P. & Vanderschaeghe, M. (2011) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถช่วยในการพัฒนาและบรรเทาความยากจนของชุมชนได้ และบทเรียนจาก ประเทศนิการากัวพบว่า การจัดการชุมชนที่ดีเป็นปัจจัยความสำเร็จและความยั่งยืนของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเริ่มต้นจากการที่คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น ๆ เนื่องจากมีการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน สินค้าทางการท่องเที่ยวเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชนและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในระยะยาว

ศักยภาพด้านการเรียนรู้ ในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนก่อนเสมอ Razzaq, A. R. A., Mustafa, M. Z., Ali Suradin, R. H., Hamzah, A. & Khalifah, Z. (2012) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างขีดความสามารถของชุมชนสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน Miso Walai Homestay

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา นอกจากพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Strydom, A. J., Mangope, D. & Henama, U. S. (2018) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทเรียนจากความสำเร็จกรณีศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากกลุ่มประเทศโลกใต้ ความว่า ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว หน่วยงานอิสระไม่หวังผลกำไร หน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค หน่วยงานท้องถิ่นภาครัฐ กระทรวงการท่องเที่ยว สหกรณ์ และผู้ประกอบการท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดนครราชสีมา
2. การวิจัยในครั้งต่อไปควรกำหนดกรอบการวิจัยเฉพาะชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชนต่อไป
3. การวิจัยเรื่องการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อเชื่อมโยงชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาและการสร้างเครือข่ายการกระจายรายได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558a). *แถลงข่าวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาวันที่ 8 กรกฎาคม 2558* ค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.mots.go.th/content.php?nid=6745&filename>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558b). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558–2560*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2561 จาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2018). Tourism Go Local ชุมชนเติบโตใหญ่ เมืองไทยเติบโต. *TAT Review*, 4. จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-go-local/>
- ณัฐพัชร มณีโรจน์ & สุวิทย์ สุวรรณโณ. (2560). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว กับ การท่องเที่ยวแบบไม่รีบเร่ง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 14(1), 202-213.

- ประกิจ ลอยเลิศฤทธิ์ & ระชนนัท ทวีผล. (2560). การประเมินศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุใน จังหวัดเพชรบุรี กรณีศึกษา: พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน. Paper presented at the การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 9 "ราชมงคล สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ยั่งยืนสู่ประเทศไทย 4.0", ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี, 1452-1459.
- ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). เอกสารประกอบการเรียนการสอนการเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร & ภาคภูมิ ภัควิภาส. (2556). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน, 6(1), 42-60.
- วีระพล ทองมา. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดัดแปลง. กรุงเทพมหานคร: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. ค้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2561 จาก www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc.
- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า (2556). การสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในมุมมองนักท่องเที่ยวกลุ่มวัยรุ่น. วารสาร Veridian E-Journal, 6(1), 548-560
- ศรินันท์ พงษ์นรินทร์, โอษฐ์ญา บัวธรรม & ชัชชญา ยอดสุวรรณ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มช., 9(1), 234-259.
- ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว. (2560). สถิตินักท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด: รายได้จากการท่องเที่ยว. จาก <http://intelligencecenter.tat.or.th/articles/11859>
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). แนวโน้มเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวปี 2561. ค้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2561 กรุงเทพมหานคร: <http://ttaa.or.th/pdf>
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชน. ค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.cbt-i.or.th/>
- สำนักพัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมา. (2561). รายงานการประชุมพัฒนาการอำเภอ ครั้งที่ 9/2561. (9/2561). นครราชสีมา: สำนักพัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2561 from <http://korat.cdd.go.th/2018/09/28/ประชุมพัฒนาการอำเภอคร-3>.
- สมหมาย ตามประวัติ. (2555). การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis). ค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/2854-content-analysis>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2558). ท่องเที่ยวโดยชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โคคู แอนด์ โค.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2551). การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอันดามันจุดเปลี่ยนอันดามันสู่ความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (pp. 138). ค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2561 from http://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M10_213.pdf

- ไตรภพ โคตรวงษา, ครรชิต มาระโกชน & ชุตติมา รุ่งพันธ์. (2555). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*, 5(2).
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 17(1), 17-29.
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability Indicators for Managing Community Tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274-1289
- Choong, D. (2017). *Mastercard Asia Pacific Destination Index 2017* [Press release]. Retrieved december, 29 2019 from <https://newsroom.mastercard.com/asia-pacific/files/2017/04/Report-Mastercard-Asia-Pacific-Destinations-Index-2017.pdf>
- Dodds, R., Ali, A. & Galaski, K. (2018). Mobilizing knowledge: determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568.
- Koontz, H & Weihrich, H. (2015). *Essentials of Management: An International, Innovation, and Leadership Perspective* (10th ed.). India: McGraw-Hill Education (India) Private Limited.
- Razzaq, A. R. A., Mustafa, M. Z., Ali Suradin, R. H., Hamzah, A. & Khalifah, Z. (2012). Community Capacity Building for Sustainable Tourism Development: Experience from Miso Walai Homestay. *Business and Management Review*, 2(5), 10.
- Rout, P. C. & Gupta, S. K. (2017). Asset based community development in mountain environs: a strategic application for sustainable community based tourism development in the Jaunsar-Bawar region of Uttarakhand, India. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 6(3), 1-11.
- Dickman, S. (2000). *Tourism: an introductory text* (3rd ed.). Sydney: Hodder Headline.
- Strydom, A. J., Mangope, D. & Henama, U. S. (2018). Lessons learned from Successful Community-Based Tourism Case Studies from the Global South. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 7(5), 1-13.
- The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). (2016). *ASEAN Community Based Tourism Standard*, T. A. o. S. A. N. (ASEAN) (Ed.) (pp. 270).
- Middleton, V. T. C. & Clarke, J. R. (2001). *Marketing in Travel and Tourism* (3rd ed.). UK: Butterworth-Heinemann.
- Zapata, M. J., Hall, C. M., Lindo, P. & Vanderschaeghe, M. (2011). Can community-based tourism contribute to development and poverty alleviation? Lessons from Nicaragua. *Current Issues in Tourism*, 14(8), 725-749.